

Německé divadlo v 18. století

- *„Nemáme divadlo. Nemáme herce. Nemáme diváky. Francouz má alespoň jedno jeviště, zatímco Němec má stěží boudy. (...) Francouz se může chlubit alespoň tím, že často baví svého vladaře, skvostný dvůr, nejvybranější svět, zatímco Němec musí být spokojený, pokud mu chce dopřát sluchu několik tuctů upřímných soukromníků, kteří se zahanbeně přišourali k boudě.“ (G. E. Lessing, 1760)*

Politická situace

- Opoždění vývoje – třicetiletá válka – po ní nutnost obnovy
- Roztržitěnost země
- Mizivá podpora divadla v němčině

Šlechtické dvory

- Vzhlíží k Francii a Itálii – kopie francouzských dvorů
- Staví se divadla, ale operní a pro italské soubory
- Hamburk a Lipsko – stálé ansámby
- Činohra v jejich stínu

Angličtí herci

- Kočují od dvora ke dvoru od roku 1586
- Doporučující listy
- Robert Browne
- John Spencer
- Větší prestiž než Němci
- Značně zjednodušené verze alžbětinských her – důraz na neverbálno

Stockfish und Pickelhering

- Klauni, potřební ke komunikaci s německým publikem (nespoléhají se na jazyk)
- Postupně přibývá němčiny
- Od 1625 i němečtí herci
- George Jolly – poslední významný principál
- Kolem 1660 Angličané mizí z kontinentu

Herecké družiny

- Carl Andreas Paulsen – první známá družina
- Johannes Velten – snaží se o náročnější repertoár
- Nutné kočování a velký repertoár – 80 – 90 titulů
- Typická struktura večera – hauptakce a komická dohra, případné improvizace a písně

Hauptakce

- Haupt- und Staatsaktion
- Nejtypičtější žánr 18. století
- Napínavé drama s komickými vložkami
- Mytologické či historické náměty
- Často jen slepenec efektních prvků
- Pompéznost

Hanswurst

- Navazuje na Harlekýna i Pickelheringa
- Mazaný sluha, venkovan – skepticky komentuje své pány
- Lidová, plebejská moudrost
- V hauptakcích ironizuje tragédii

Joseph Anton Stranitzky

- Tvůrce vídeňského Hanswursta – kodifikoval tuto postavu
- Divadlo u Korutanské brány
- „Přetáhl“ publikum Italům
- Pohotový politický glosátor

Nezájem o německé drama

- Problém všech principálů
- Šlechta – francouzské divadlo a italská opera
- Nechce patronovat německé soubory

Proměny evropského dramatu 18. století 1

- Drama se přizpůsobuje střední třídě
- Dějinně sebevědomá vrstva
- Svár neoklasicismus x sentimentalismus
- Sentimentalismus klade důraz na veřejné projevování emocí
- „Správný“ cit je výrazem mravní hodnoty

Proměny evropského dramatu 18. století 2

- V Anglii se prosazuje silně měšťánské a sentimentální divadlo
- Francie až do revoluce 1789 lpí silně na klasicistních vzorech (jde i o konzervatismus herců)
- Německo „dohání svět“ – jak Francii (Gottsched), tak Anglii (Lessing)

Johann Christoph Gottsched

- Výjimka své doby – intelektuál, spolupracující s profesionály
- Snaha o rozvoj němčiny jako literárního jazyka
- Francouzské vzory
- *Umírající Kato*

L. SCHORE
PINXIT RESIO
1744.

Caroline Neuberová

- Nejprogreivnější principálka své doby
- 1717 útěk z domova
- Od 1727 vlastní herecká společnost (částečné sídlo v Lipsku)
- 1740 cesta do Ruska (mezitím vypuzena z divadla)

Reformy Gottscheda a Neuberové

- 1727 – 1739 (pak rozchod ve zlém)
- Snaha zvýšit úroveň dramaturgie i inscenování
- Konec Hauptakcí a Improvizací
- Pečlivé zkoušení
- Přesto nutné kompromisy (počet titulů)
- Umožnili pozdější rozvoj

Upálení Hanswursta

- 1737 symbolické gesto Gottscheda a Neuberové
- Už za rok se však vrací pod jiným jménem
- Vetře se i do Lessinga
- Publikum si jej nedá vzít

Významné společnosti

- Johann Friedrich Schönmann
- Heinrich Koch
- Konrád Ackermann - jeho soubor tvořil základ Národního divadla
- Konrád Ekhof – působil u Schönmanna i Ackermannna

Ekhofova akademie

- První významný německý divadelní teoretik, vynikající herec
- 1753 – zakládá ve Schwerinu hereckou akademii
- Snaha o setkávání herců, výměnu zkušeností a diskusi o hereckých stylech
- Troskotá na nedostatku disciplíny
- Pak ředitel divadla v Gothe

Hamburské Národní divadlo

- První pokus o nekomerční, dotované divadlo – placeno podnikateli
- Johann Friedrich Löwen
- Snaha přilákat nejlepší herce i autory
- Opět nutné repertoárové kompromisy
- Pouze 1767 – 1769
- Lessing dramaturgem a kritikem

Gotthold Ephraim Lessing 1

- Překlady Diderota (velký vzor), jinak však podpora anglického dramatu (polemika s Gottschedem)
- První evropský dramaturg – *Hamburská dramaturgie* (jiný než klasicistní výklad Aristotela)

Gotthold Ephraim Lessing 2

- Prosazuje jako vzro Shakespeara proti Francouzům
- První významný německý dramatik
- *Miss Sára Sampsonová* – triumf měšťanské truchlohry
- *Moudrý Nathan*

Měšťanská truchlohra 1

- Sentimentální divadlo vzniká v Anglii
- George Lillo – *Kupec londýnský*
- Příběh o svedeném počestném mladíkovi, který zabije svého strýce pro peníze a skončí na šibenici
- Výchovná hra – kupci a řemeslníci na ni posílají své učně
- Adoruje tu vrstvu, která jej podporuje

Měšťanská truchlohra 2

- Výraz mravního sebevědomí měšťanstva
- Důraz na ctnost a morálku
- Čistá dívka, svůdce, milenka
- Rozdíl mezi sentimentálním divadlem a melodramatem – víra v přirozenou dobrotu a ctnost člověka, jeho vrozený mravní kompas
- Vzor sentimentalismu – Rousseau a jeho „ušlechtilý divoch“ (Rousseau paradoxně nesnášel divadlo)

Soucit! Soucit! Soucit!

- Truchlohry vzbuzují silné emoce
- Sentimentalismus
- Potřeba společného dojetí
- Soucit se považuje za znak duchovní vyspělosti

- „Úkol tragédie spočívá v tomto: má rozšířit našich schopnost pocítovat soucit, má nás dovést k tomu, abychom procítili, že ten, kdo je nešťastný, nás v každé době a mezi všemi postavami nejvíc dojme a zaujme. Nejsoucítějnější člověk je ten nejlepší, nejotevřenější všem společenským ctnostem, všem velkodušným lidem. Kdo nás promění v soucítějné, nás zároveň učiní lepšími a soucítějnějšími, a truchlohra, která dělá jedno, dělá i druhé.“ (G. E. Lessing, 1756)

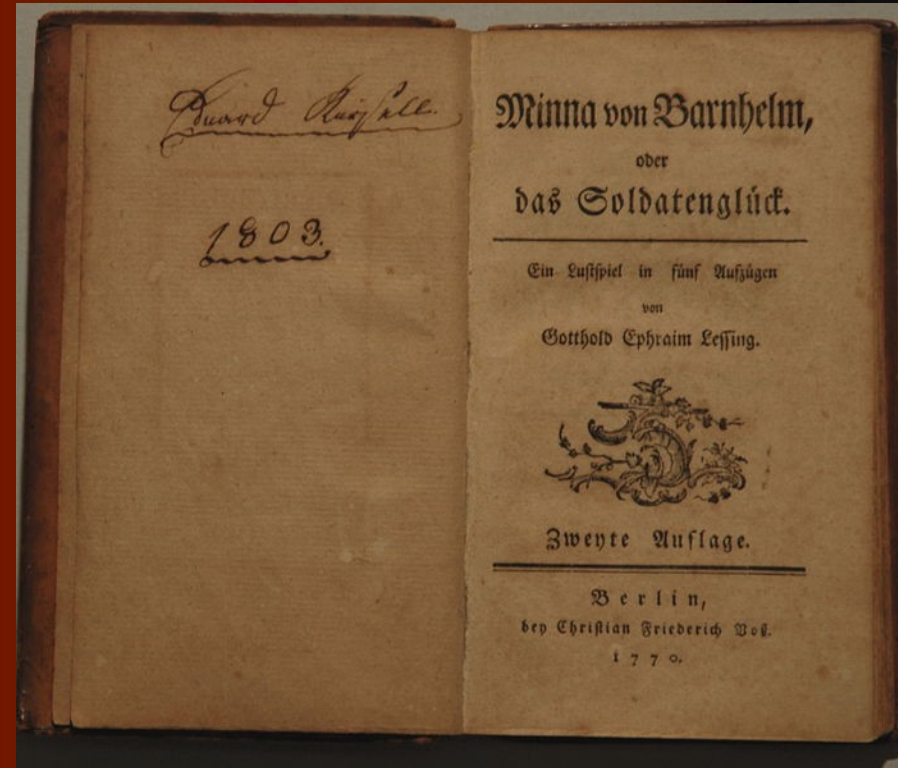
Emilia Galotti

- Nejúspěšnější německá tragédie své doby
- Střet měšťanského a dvorského prostředí
- Měšťané – čistší, morálnější
- Archetyp měšťanské truchlohry – něžný otec a ctnostná dcera
- Dívka raději zemře, než by ohrozila svou čest

Mína z Barnhelmu

- První německá národní komedie
- Bezstarostnost, ale v pozadí trauma sedmileté války
- Dvěma milujícími se lidem (Mína a major Tellheim) brání hrdost a sociální rozdíly ve sblížení

Friedrich Ludwig Schröder

- Principál nejvlivnější společnosti konce 18. století (Hamburk)
- Velká přísnost – první opravdu funkční soubor v dnešním smyslu
- Hraje Shakespeara a autory *Sturm und Drang*
- Překládá, upravuje
- Vynikající herec romantického stylu

August Wilhelm Iffland

- Herec v Mannheimu, pak ředitel berlínského divadle.
- Spolu se Schröderem nejlepší německý herec 18. století
- Také plodný autor – psal si hry na tělo – jímavý sentimentalismus - *Lovci*
- Schopnost zlidštit postavu
- Výrazné gesto, slabý hlas

Proměna herectví

- Odráží proměnu společnosti a zároveň vystupování herců vždy nabízí společenský vzor
- Postupný odklon od rétoriky k fyzickému konání
- Důsledné vyjadřování emocí průběžným jednáním
- Důraz na „přirozenost“ a emocionální zasažení publika (pauzy!)

Proměna herectví 2

- Znaková povaha těla – existuje jakási základní abeceda gest a postojů
- Teorie o mimice a fyzognomii
- Snaha o racionalizaci herecké tvorby (Diderot) a první herecké metodiky se snahou o cílené vyvolávání pocitů
- U herce se oceňuje – a) schopnost zaujmout výrazný postoj, b) přirozeně a nenásilně mezi postoji přecházet
- Důraz na soulad slova a gesta

Německé divadlo konce 18. století

- Intenzivní stavba stálých divadelních budov (i Burgtheater)
- Koncem století na 40 stálých scén
- Vlastní činoherní divadlo mezi šlechtou přichází do módy
- Posun scény a kostýmů k realismu a historické věrnosti
- Posun představení dále do večera